

FACS

Друга специализирана система, имаща отношение към разпознаването на емоциите и преживяванията на изследваните лица в контекста на детекцията на измамното поведение, е FACS (Facial Action Coding System), разработена от Paul Ekman. FACS представлява анатомично базирана система от комбинации на микроизражения, имащи отношение към емоциите на човек и за първи път е публикувана през 1978 година.

От тогава до днес, системата за лицево кодиране подпомага работата на експерти от различни области, в това число и на криминалните психолози, когато се работи в условия на провеждане на интервю или се анализира запис от поведението на човек в конкретна ситуация.

Кога и как ще се използват инструментите и методите, които криминалната психология ни предоставя, зависи много от конкретните цели на организацията, идентифицираните рискове и контекста, в който ще се използват. Те не трябва да се разглеждат като отделни спорадични действия, а като елементи на системата за корпоративна сигурност.

Нашият опит на компания, която работи и в сферата на превенцията на злоупотреби, показва, че адекватното използване на тези инструменти играе важна роля както за предотвратяване, така и за ранното разкриване на измами и корупционни практики.

ОТНОВО РАЗМИСЛИ ЗА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ

Тази статия поставя началото на поредица от други подобни, касаещи одитирането на правното звено в организацията – дейност, изпълнена с множество рискове, съмнения, оспорвания и ограничения. За тази специфична насоченост на одита в националната ни нормативна рамка и практика няма утвърдени правила и насоки. Затова очаквайте разработването на тематиките, най-малкото свързани със задължителното одитиране на неюридическите аспекти на правното звено в организацията и на предизвикателствата при одитиране на пригодността и съответствието на юридическото звено в организацията, в следващите броеве на списание „Вътрешен одитор“.

ТАБУТАТА ПРИ ОДИТА НА ПРАВНОТО ЗВЕНО В ОРГАНИЗАЦИЯТА

Д-р Младен Младенов

Професионалната биография на **д-р Младен Младенов** е свързана с адвокатурата, съдебната система и държавната администрация.

Експертиза: право, юридически професии и дейности, нормотворчество, публична администрация, алтернативни методи за разрешаване на спорове, вътрешен одит, контролни дейности, етика, интегритет, методология, обучение. Има над 100 публикации в страната и в чужбина, като между тях изпъква книгата „Дескриптивна юриспруденция“, разглеждаща множество аспекти на юридическите професии, длъжности и дейности.

д-р Младен Младенов (MPS, LL.M, MPF, MSM) адвокат

ФЕНОМЕНЪТ

Като че ли е налице едно исторически наложено се, мълчаливо съгласие за забрана на одитиране/ревизиране/инспекция на правното звено в организациите от частния и публичния сектор. Когато такива дейности са налице, в съответните доклади само повърхностно се отбелязва колко са служителите в тези звена, кому е подчинено звеното, какви обучителни мероприятия са проведени в него и от него, какви са разходите за персонал пред съответния период и други подобни въпроси от второстепенен характер. Но същинските въпроси – за ефективността, ефикасността и икономичността на извършваната от това звено дейност обикновено не се засягат, или ако това все пак се случва – подхожда се по спартански кратко и обикновено, цитирайки или буквално преписвайки пасажии от доклади до ръководството на същото това уж проверявано звено. Малкото случаи, когато се спазват всички стандарти (същите, каквито са по отношение на другите звена) все още не могат да обърнат горната тенденция.

ГЕНЕЗИС

Ако трябва да анализираме причините за съществуването на този феномен, то те биха били систематизирани в няколко групи, а именно:

На първо място, налице е яростна съпротива от страна на юристите по отношение на каквото и да е наблюдение или какъвто и да е контрол върху дейността им от който и да е неюрист. С кратката формула „След като не си юрист не разбираш от моята работа“ по категоричен начин се отказва съдействие, а в някои случаи – дори и елементарно внимание на проверяващите лица. В интерес на истината, още тук трябва да се отбележи, че съществуват повече от сериозни основания за това, като част от тях ще бъдат развити по-долу.

На второ място, към юристите в организацията обикновено се обръщат всекидневно всички други звена и служители без изключение – за съдействие по отношение на текущата работа. Понякога това е повече от задължително – предвидено е в закон, във вътрешни правила или процедури, или в изрични заповеди на ръководството. Но най-често това е абсолютно ненужно, просто „за презастраховане“. Този манталитет на неюристите в организацията „за всеки случай да се консултираме с юристите“ обикновено среща уморено от това непрестанно досаждане, но учтиво и компетентно съдействие. Това обаче има цена, като част от нея е и възприемането за еретична идеята, че „след като всеки ден ти върша работата, утре няма как ти да ме проверяваш“. По друг начин казано, и на юристите, и на неюристите им изглежда абсурдно правното звено да бъде проверявано, още повече, че когато се проверяват другите звена, от него е търсена консултация как точно да се спазят правилата и процедурите за всички тези проверки/одити/инспекции или други подобни.

На трето място, възприето е за аксиоматично твърдението, че след като юридическото звено посочва не само на всички останали звена и служители – но дори и на ръководството – как да процедурат законосъобразно, самото то по презумпция действа правомерно. Тази презумпция все пак е оборима и тя е оборена в множество случаи, но все пак – първоначалната настройка на всички е именно такава.

На последно четвърто място, само по себе си, правното звено е „горизонтално поставено“ към всички други звена, то не извършва същинската дейност на организацията (освен ако не става дума за адвокатска кантора или юридическа фирма за консултантски услуги), а подпомага всички останали. По този начин, дейността му е едва ли не „добавъчна“ към другите дейности, и едва ли не е функция от тях. Именно поради тази причина, одитът/инспекцията/ревизията обръщат несъществено внимание точно на това звено от организацията.

На горните основания, табутата по отношение на извършването на одита на правното звено в организацията откъм предметен характер могат да се обособят условно в няколко насоки, които ще се разгледат поотделно.

ТАБУ №1

Правило: Одитът не проверява качеството на извършването на процесуалното представителство на организацията и на ръководството ѝ. Той може само статистически да отрази дали такова е извършвано, в какво количество през одитирания период и по отношение на какви процедури е ангажирано такова представителство.

Никак няма да е издържано от професионална гледна точка да се изследват въпросите относно законосъобразността и/или целесъобразността на процесуалните действия и бездействия на пълномощниците от правното звено на организацията (а също и на всеки индивидуален пълномощник – юристконсулт или друго лице с юридическо образование от останалите звена) пред съдебни, арбитражни, административни и други подобни органи. Аргументите в тази насока са множество, като по-важните от тях се класифицират в следните насоки:

Първо, правоотношението на доверие между ръководството на организацията и пълномощникът е строго лично отношение. То не може да бъде поставяно под оценка от което и да е трето лице, включително и от одитора.

Конструктът на упълномощаването в организацията е намерил своето нормативно разрешение в българското законодателство за административни дела по следния начин – по силата на чл. 17, ал. 3 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК) пред съда административните органи могат да се представляват по пълномощие по реда на Гражданския процесуален кодекс (ГПК), а съобразно чл. 18, ал. 1 от АПК организациите се представляват по пълномощие по реда на ГПК. За граждански и търговски дела, по чл. 32, т. 3 от ГПК представители

на страните по пълномощие могат да бъдат юристконсултите или други служители с юридическо образование в учрежденията, предприятия, юридическите лица и на едноличния търговец.

Упълномощаването е частноправен институт от вида на едностранните правни сделки. Тук пълномощникът действа от името и за сметка на представлявания, като последиците от правните му действия възникват направо за представлявания. Налага се изводът, че упълномощените лица получават мандат от упълномощителя и е повече от ясно, че само нему и на никой друг не дължат никакъв отчет, дори на одиторите.

Точно поради това, пълномощниците от организацията поотделно и самостоятелно могат да получат директно насока от органа на власт и дължат отчет и доклад единствено и само на него, а не на прекия си ръководител (ако има такъв), нито пък разяснения пред одитора, нито за мандатната сделка, нито за изпълнителните действия по нея (конкретните правни действия в изпълнение на пълномощното). Нещо повече, ако характерът на задачата предполага поверителност, пълномощникът не само че не може, но и не трябва да я споделя с прекия си ръководител (ако има такъв) и с колегите от организационното звено, в което е позиционирана длъжността му, камо ли с одиторите. Това е т.н. „привилегия на професията“, позната и като „адвокатска тайна“.

Понякога тази насока може да влиза в някакъв вид и степен на противоречие със задачите, поставени на и от прекия ръководител (ако има такъв) и на колегите от организационното звено. Тя трябва да бъде изпълнена законосъобразно, професионално, отговорно, качествено и в срок, въпреки това видимо противоречие (като **condition sine qua non** тук е предпоставката самата насока да следва духа и буквата на закона). Отговорността за законосъобразността, ефективността, ефикасността и икономичността на резултатите от тази задача е на органа на власт, защото той се е основал на управленската си стратегия и тактика, които може да не са разбираеми за по-ниските нива в организацията в публичната сфера (а не е и необходимо). Тук одиторите не могат да правят преценка на тази отговорност по **косвен път** – като одитират изпълнителните действия по пълномощното. Тази преценка си остава само и единствено на доверителя (упълномощителя).

Второ, законосъобразността е юридическа категория и изисква познание не само на закона, но и на **правото**. Няма съмнение, че одиторите познават нормативната уредба (закона). Не е сигурно обаче, че те познават правото (освен ако самите те нямат диплома за юридическо образование). По друг начин казано – при преценката на законосъобразност на действия и бездействия на пълномощниците в представителните им функции е **недопустим буквализъм**. Същият е възможен и често достатъчен при преценка на нормативно **заложените задачи**, но при отношенията на доверие във връзка с упълномощаване е неприложим. Това е така, защото при формалната преценка е нужно само сравнение между норма и факт, докато при динамичната преценка (на действията по мандата) е нужна **качествена интерпретация и на нормата, и на факта**. А по силата на самото доверително правоотношение тази интерпретация е предоставена от упълномощителя само и единствено на пълномощника. Нито преди пълномощното, нито по време на действието му, нито след това тя е предоставена на други субекти, включително и на одиторите.

Всъщност, точно обратното е вярно – одиторите могат да преценяват дали упълномощителят правилно е избрал своя пълномощник. Отговорността на доверителя произтича от самия му статут, част от който той е поверил в един процес (съдебен, арбитражен, и т.н.) на друго лице. За защитата на някои правни ценности обаче отговаря по начало той и само той. Именно затова изборът му – това или друго лице да го представлява, или да се представлява лично, е точния въпрос, който трябва да се изследва.

Трето, целесъобразността при процесуални действия е синонимната форма на „адвокатската тактика“. Това – да се действа или не, в зависимост от процесуалните действия или бездействия на другите участници в процеса (например – съдията, противната страна, трети заинтересовани лица и други) означава понякога както **интелектуална и логическа провокация** към останалите за погрешни действия от тяхна страна, така и въздържане от собствени действия, когато те вече не са от полза за защитаваната теза. Тази процесуална, „адвокатска тактика“ не може да бъде преценявана от одиторите – не само затова, че не притежават юридическо образование, но и че няма как да се потопят в дълбочина в конкретния процес (съдебен, арбитражен, помирителен, медиационен, административен, или друг).

Изключения: С голяма доза условност качеството на извършването на процесуалното представителство на организацията и на ръководството може да се извършва при възложен одитен ангажимент, но при първоначално заложена грешка на преценката.

На въпроса „От кого може да възложи подобен одит?“ кореспондират следните отговори:

Първо, от ръководителя, който собственооръчно е упълномощил процесуалния представител – за да се провери или дори докаже злоупотреба с упълномощаването. В този случай, само с факта на възлагане на подобен одит, това лице **имплицитно признава своята отговорност от лошия избор на пълномощник**. Това означава, че още преди провеждането и довършването на одита, одитният екип е длъжен да отрази в одитния доклад **вината и отговорността на упълномощителя**. Те могат и да не са с реален вредоносен резултат, за да доведат до някакви правни или имуществени последици. Но те със сигурност ангажират управленската отговорност, свързана с грешен избор. По друг начин казано – при подобен сценарий – само с факта на възлагането на подобен одит ръководителят вече се е **самоуличил в непрофесионалност като мениджър**, поради това, че очаква последваща оценка за свои избори в миналото.

Второ, от по-висшестоящ ръководен орган с право да възлага одит за преценка на правилността на упълномощаването (нужно или не; правилен или неправилен избор на пълномощник и други подобни въпроси), но в такъв случай същият възложител на одита **вече трябва да се е замислил за смяна на този, който е извършил упълномощаването**.

Трето, от последващо ръководство, непосредствено след прекратяване на ръководния мандат на лицето, упълномощило процесуалния представител. Това е най-оправданата и житейска, и управленска ситуация за подобно действие. Доводите са горните – понеже упълномощаването е въпрос на лично доверие, **не би трябвало новото ръководство просто да се предверява за процесуални действия на вече упълномощеното лице**, защото те вече биха могли да бъдат във вреда както на самото ръководство, така и на организацията като цяло. Или – нужно е „ново доверие“.

На въпроса „Кой може да извърши подобен одит?“ отговорите са, както следва:

Първо, външни правоспособни юристи – за предпочитане адвокат или сдружение от адвокати. Поради характера на адвокатската професия, изразяваща се в правно съдействие и защита на свободите, правата и законните интереси на физическите и юридическите лица (чл. 2, ал. 1 във връзка с чл. 40, ал. 1 и ал. 5 от Закона за адвокатурата) при подобен одит се очаква заключенията да бъдат съвестни, безкористни и независими. Друг е въпросът, че пренебрежимо малко адвокати са сертифицирани като одитори и макар от практическа страна те да извършат необходимите действия по уверение на ръководството във връзка с интересите на организацията, от формална страна тази проверка е под съмнение дали може да бъде квалифицирана като одит.

Второ, от одитен екип, в които всички участници са лица с юридическо образование (или поне огромното мнозинство са такива). Тук обаче има и още едно допълнително условие – тези юристи да са имали сериозен процесуален **background**, защото в противен случай тяхната преценка би била голословна, несериозна и неуместна.

ТАБУ №2

Правило: Одитът не се занимава с правни становища и мнения, дадени от правното звено на ръководството, на други звена или на отделни служители от организацията. Отново – както при Табу №1 – той може само да се задоволи с отразяване на това дали такива са давани, в какво количество през одитирания период и по отношение на какви въпроси е ангажирано това съдействие.

По принцип, ръководителите на съответната организация, още при възлагането на съответната задача на другите специализирани звена, би трябвало да търсят правно становище, най-малкото относно ограниченията, поставени от законодателството или от договорните клаузи. В противен случай, има голяма опасност цялата организация да тръгне по погрешен път, при което още оттук е налице тотален и критичен провал.

Същото правило важи и за другите звена и служители от организацията – при съмнение те веднага би трябвало да търсят за съдействие, съвет, мнение, позиция или становище правното звено.

Например – в един преговорен процес по сключване на бъдещ договор или при тълкуването на правни норми, когато има различни виждания за това. Това „опипване на почвата“ е много важно, защото предварително оформя очакванията относно развитието на последващи процеси, както и на настройката на външни на организацията лица. Нещо повече – то дава представа относно „равенството или неравенството на въоръженията“,

тоест – коя теза при договорния процес или при прилагането на закона, би била най-вероятно по-силната. Следователно, още тук мениджмънтът би трябвало да очаква професионално издържано становище как да действа по-нататък (включително и да приеме опцията „да се предаде“, защото другата теза в договарянето или в прилагането на закона е категорично непреодолима).

Проблемът при правното консултиране, **който по начало не се разбира от неюристите е**, че не само трябва **да се отчете по едва ли не интуитивен начин** рискът, идващ от различни нормативни и/или договорни разпоредби, но и от различното им тълкуване, както и от различната интерпретация на фактите по случая. Одиторите, колкото и да са подготвени, трудно биха „хванали“ тези измерения по такъв начин, както би сторил дори един-единствен правоспособен юрист, камо ли – правното звено на организацията като сбор от такива лица. Естествено, необходимо условие за това е юристът да е също така и качествен, и отговорен, и в кондиция.

Изключение: Отново, със знанието за предварителна недостовърност на преценката, одит на юридическото консултиране от страна на правното звено може да бъде направен. Рискът от неправилна преценка тук е изключително висок, но може да бъде оправдан само при крайни ситуации – саботажи или пълен маразм от страна на правното звено. Възможните подходи са идентични като при изключенията на Табу №1.

ТАБУ №3

Правило: Одит на правното звено във връзка със съставяне и сключване на договори, както и с подготовка на проекти на нормативни актове е недопустим.

Изготвянето на „чисто юридически текстове“, каквито например са: договори, спогодби, съглашения, споразумения, пълномощни, протоколи, наказателни постановления, заповеди, проекти на нормативни актове и други подобни, безусловно изисква юридическо образование. Всичко друго е безотговорно и дилетантско.

За пореден път – както при Табу №1 и при Табу №2 – одитът може единствено да се ограничи до констатиране на фактите във връзка с изготвянето на горните юридически по своя характер документи, в какво количество през одитирания период са създадени и по отношение на какви въпроси те се отнасят.

За всеки от тези юридически текстове има детайлни изисквания от различните клонове на публичното и частното право. Именно спазването или неспазването им води до правни конфликти и спорове, които по правило завършват в крайната си фаза пред съдийската банка. Няма как който и да е – в това число и одиторите – да могат да правят преценка, в **компетенциите** единствено на лица с юридическо образование.

Изключителна грешка е на одиторите да се доверяват на „сламки“, образци, примери или други подобни, касаещи подобни текстове. Правната сфера е изградена от казуистика – феноменално състояние, при което всеки случай е оригинален сам по себе си. Затова „налагането“ на текст върху текст при правото е инфантилен подход.

Може би един от най-силните доводи при това табу се състои от факта, че съдебната практика е водеща при преценката на юридическите текстове. Всъщност, повечето от споровете, разглеждани по съдебен ред, са именно затова. Знанието за съдебната практика се пази и развива от юристите, нещо повече – от правоспособните юристи, а още повече – от тези със сериозен съдебен опит от процесуално представителство. Каквито и да са други лица нямат компетенции в тази област, дори и да претендират, че имат такива (с аргументи за висока начетеност по въпроса, консултация с юристи и други подобни невалидни мотиви).

Изключения: По аналог с горните две изключения, одит на изготвянето на чисто юридически текстове от страна на правното звено е неприемлив. Възможните рискове и подходи са идентични като при изключенията на Табу №1 и Табу №2.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Неприкосновеността на правното звено на организацията от одитиране на чисто юридическите измерения на дейността му чрез качествена оценка е обоснована по-горе по безсъмнен начин. Всякакви опити за посегателство в горната насока – освен при посочените изключения – ще бъдат безплодни, непрофесионални, рисковани и поначало погрешни, за което не би трябвало въобще да се планират и реализират.